

El Modernisme

El Modernisme és un moviment cultural, literari i artístic que neix pels volts dels anys 90 del segle XIX amb uns objectius clars: modernitzar i europeïtzar la cultura i la literatura catalanes. Els modernistes critiquen la societat i la cultura catalanes, que consideren anacròniques, és a dir, antiquades, i localistes. Es proposaran promoure una cultura i un art moderns i europeus, superant els models vuitcentistes.

Límits cronològics del Modernisme

Podem dir que el Modernisme apareix com a moviment global l'any 1892 quan la revista L'Avenc es convertirà en la plataforma d'aquest moviment, ja que recollirà totes les novetats artístiques i literàries que s'estan produint a Europa. Es dona com a data de tancament del moviment modernista l'any 1911, en què moren dos modernistes significats: el poeta Joan Maragall i el pintor Isidre Nonell. Amb tot, es considera que l'última obra literària modernista és la novel·la La vida i la mort d'en Jordi Friginals, de Josep Pous i Pagès, publicada l'any 1912.

Objectius del moviment modernista

Com s'ha dit abans, el Modernisme pretén renovar, modernitzar i posar a nivell europeu la cultura, la literatura i l'art catalans. Per tant, representa bàsicament una oposició entre present i passat, entre tradició i progrés. Per als artistes modernistes, l'art, la literatura, la cultura en general han de respondre als temps que corren i canviar al mateix temps que ho fa la història. Acusen la societat catalana d'estar endarrerida en tots els aspectes: científic, literari, cultural, artístic, polític, etc. En el terreny literari, el panorama que es troben els modernistes és el d'una literatura oficial, lligada encara als models romàntics de la Renaixença, representada pels Jocs Florals. Consideren que aquests ja no aporten res de nou a la literatura catalana: ni per la temàtica (recordem el lema dels Jocs Florals "Fe, Pàtria, Amor"), ni pel que fa al paper de l'escriptor, que no és un professional de la literatura. A més, la Renaixença havia perpetuat un català literari anacrònic, medievalitzant, que no tenia res a veure amb el que es parlava al carrer i que els modernistes consideraven que no era apte per fer literatura moderna. Per això, una de les preocupacions del moviment modernista serà normativitzar la llengua catalana i modernitzar-la, fer-la apta per escriure literatura moderna i a nivell de l'europea, objectiu que aconseguirà la generació següent d'intel·lectuals, els noucentistes, ja que l'any 1913 Pompeu Fabra publicarà les seves Normes ortogràfiques. Per tant, "modernista" serà sinònim d'intel·lectual i artista partidari de:

- modernitzar la cultura catalana a partir del trencament amb la tradició.
- europeïtzar la societat i la cultura.

– renovar les estructures polítiques i socials.

Etapes del moviment modernista

1a etapa: 1892-1900.

És l'etapa més combativa del moviment, en la qual els modernistes aniran rebent i assumint les novetats que s'estan produint a Europa en tots els àmbits. En aquesta primera etapa tindrà un paper molt important la revista L'Avenç, que es convertirà en la plataforma dels joves intel·lectuals modernistes (Maragall, Fabra, Jaume Brossa, Alexandre Cortada...). L'objectiu principal de la revista i dels intel·lectuals que hi col·laboren és recollir les novetats del moment, ser moderna i progressista. Per això serà la introductora de l'obra de Nietzsche i d'Ibsen, entre d'altres.

– Actitud modernista:

- a) **El Regeneracionisme** Els modernistes consideren que Catalunya està abocada a la decadència si no passa per un procés de modernització i europeïtzació. La societat catalana està "malalta" i necessita "regenerar se". L'artista serà l'encarregat de diagnosticar aquesta malaltia i de donar-li solució, és a dir, serà l'encarregat de divulgar entre la societat la modernitat europea. Per tant, hi haurà un sector d'intel·lectuals i d'artistes modernistes, els anomenats "regeneracionistes", que opinen que la cultura i l'art han de tenir una funció social: fer progressar la societat, superar el seu endarreriment, trencar amb totes aquelles estructures que la mantenen immòbil i anacrònica. I l'artista tindrà també una funció social, serà alguna cosa més que un creador: serà l'encarregat de modernitzar la societat i la cultura a través del seu art. Aquesta postura que es dona en la primera etapa modernista rep el nom de Regeneracionisme. Dins del Regeneracionisme, tindran un paper molt important les figures del filòsof Nietzsche i del dramaturg noruec Ibsen. Del primer recullen la crítica despietada del amb la seva voluntat individual i amb el seu orgull pot canviar la societat. Els regeneracionistes recullen aquestes teories i consideren que l'artista modernista té la tasca de dur la modernitat a la massa social. L'intel·lectual i l'artista serà un ésser superior, messiànic, un guia que amb la seva voluntat individual modernitzarà i regenerarà la seva societat, ja que és el dipositari de les claus de la modernitat i del canvi. L'artista serà un "Superhome", un Messies que guiarà la societat, perquè aquesta és incapaç per ella mateixa d'engegar un procés de canvi. Per tant, el que destaca del paper de l'artista modernista és el seu individualisme.

b) L'Esteticisme Al costat del grup modernista lligat a la revista L'Avenç, de tendència regeneracionista i que opinen que la modernització i l'uropeïtzació de la cultura i la literatura catalanes s'ha d'estendre també a tots els àmbits socials i polítics, existeix un grup d'intel·lectuals que en general planteja les mateixes idees de renovació, modernització i europeïtzació, però des de plantejaments purament estètics, no socials ni polítics. Això vol dir que defensen una renovació només de l'art, sense entrar en consideracions socials. Són els esteticistes. Com a capdavanter d'aquest grup destaca el pintor i autor teatral **Santiago Rusiñol**. Els esteticistes, tot i que el seu objectiu bàsic pel que fa a l'art és el mateix que el dels regeneracionistes, consideren que, efectivament, és necessari renovar la cultura catalana i modernitzar-la en tots els seus aspectes, però no es preocuparan de qüestions polítiques ni socials, sinó que es limitaran a treballar pel canvi i la modernització des del punt de vista estètic, d'aquí la denominació d'"esteticistes". Practiquen l'anomenat "art per l'art", consideren que aquest no ha de tenir cap paper social regenerador, senzillament són creadors de bellesa, opinen que la finalitat de l'art és el gaudi estètic. Els esteticistes creuen que l'artista és un ésser superior i diferent a la resta de la societat perquè viu dedicat a la creació de la bellesa. Critiquen la societat en què viuen perquè afavoreix la uniformitat, la lletjor, la vulgaritat, mentre que ells defensen la bellesa, la poesia, la diferència, el gaudi estètic, l'individualisme.

– "**Bohèmia daurada**" i "**Bohèmia negra**": Les actituds i els comportaments del grup modernista esteticista estan molt lligats al que s'anomena "bohèmia", una forma de vida, de comportar-se, de vestir-se, etc, propi d'aquells artistes que es volen presentar com a creadors de bellesa, que viuen totalment dedicats al seu art i que, per tant, han de ser diferents de la resta de la societat en tots els aspectes. Ara bé, els esteticistes, en general, formen el que s'anomena "bohèmia daurada". No podem oblidar que la majoria eren fills de famílies burgeses, amb negocis, que podien donar-los suport econòmic mentre ells es dedicaven exclusivament a la creació artística, per la qual cosa no s'havien de preocupar per qüestions econòmiques. Però paral·lelament existia un grup d'artistes, la majoria d'ells provinents de comarques i que no pertanyien a famílies benestants, que no tenien cap suport econòmic en cas que no poguessin comercialitzar les seves obres. Formaven part de l'anomenada "bohèmia negra". Aquests artistes arribaven a Barcelona i sovint es trobaven inadaptats al medi urbà i sense cap suport econòmic, la qual cosa feia que haguessin de malviure fent feines poc satisfactòries que no els deixaven dedicar-se completament a l'art i dignificar-se completament com a artistes. Aquests conflictes derivaven de vegades en un desajustament entre els seus propòsits i projectes artístics i la realitat que els tocava viure. Molts cops aquests artistes que formaven la "bohèmia negra" van viure situacions de misèria, malalties, problemes mentals i, fins i tot, alguns d'ells van arribar al suïcidi.

– **Les festes modernistes** Els dos grups: celebració de les anomenades "Festes Modernistes", que van ser tres i que va organitzar a Sitges Santiago Rusiñol. Aquestes festes van ser concebudes amb la finalitat de donar a conèixer totes les iniciatives que s'estaven produint per modernitzar la societat catalana i rebutjar l'art del passat. Cap al 1898 està acabant la primera etapa del moviment modernista. El regeneracionisme de tipus anarquitzant es dóna per liquidat, ja que s'arriba a la conclusió que no es pot canviar la societat des de posicions individualistes extremes. Tampoc ha donat resultat la postura esteticista d'evasió davant la realitat, de anclament en el "jo" de l'artista si el que es pretén és que aquest sigui professional i que el seu art sigui reconegut i acceptat per la societat.

2a etapa: 1900-1911.

Mentre que la primera etapa del moviment s'havia caracteritzat per ser combativa i fonamentalment teòrica, la segona etapa significa l'acceptació de l'art i la literatura modernistes per part de la burgesia catalana. Es pot considerar que el Modernisme "triomfa" com a moviment cultural, literari i estètic. Els modernistes s'adonen que per canviar la societat necessiten el suport de les classes dirigents i per això moderen les seves postures radicals i agressives. Alhora, la burgesia, sensibilitzada arran del desastre colonial del 1898, comença a fer seves les idees de canvi i de modernitat que han defensat els modernistes i comencen a adherir-se a un catalanisme polític de caire conservador (representat per la Lliga de Prat de la Riba). Pel que fa a les publicacions que recolliran les iniciatives modernistes en aquesta segona etapa destaquen Joventut i El poble català. En aquesta segona etapa s'escriuen la majoria d'obres modernistes, començant per Els sots feréstecs, de Raimon Casellas (1901) i acabant per La vida i la mort d'en Jordi Fraguinals, de Josep Pous i Pagès (1912). En el moment que sembla que els objectius de renovació i modernització dels modernistes comencen a assolir-se, perquè la burgesia ha fet seu el programa social, polític i cultural del moviment, apareix una nova generació de joves, que plantejaran noves alternatives: els **noucentistes**. Aquest grup irromp amb força en el panorama cultural català a partir de 1906. Havien fet seu el principal objectiu de la generació modernista: la voluntat de normalitzar la cultura catalana, de modernitzar-la i posar-la a l'altura europea. Però ho faran des de postures conservadores i de dirigisme cultural, per la qual cosa criticaran tot allò que el Modernisme tenia d'anarquia i d'individualisme. El programa noucentista acabarà triomfant i això significarà l'esgotament progressiu del moviment modernista, el final del qual s'acostuma a situar al voltant del 1911.

Característiques de la literatura modernista

En línies generals a literatura modernista es va caracteritzar per:

- a) **La recerca de l'art total** amb la incorporació de diverses manifestacions artístiques a les tècniques literàries.
- b) **La reproducció de les tensions entre l'artista incomprès i la societat burgesa.** La influència del vitalisme de Nietzsche i d'Ibsen s'hi va deixar notar en els personatges, dotats d'una força espiritual que els duu a la marginació, al lideratge, a la soledat i a la incomprensió per estar per damunt del sistema de valors de la societat burgesa.
- c) **Sinceritat i verisme.** L'autor intenta reproduir els seus estats d'ànim a través del comportament dels seus personatges i dels objectes descrits de manera subjectiva.
- d) **La defensa de la llengua moderna, encara sense normativitzar, però depurada de barbarismes i vulgarismes.** Els modernistes van cercar els models lingüístics en el món rural, on la parla presentava una castellanització menor.